

Danskernes adfærd og holdninger til corona-epidemien

Resultater fra HOPE-projektet
Professor Michael Bang Petersen
Professor Andreas Roepstorff

24/10/2020

SCHOOL OF BUSINESS AND SOCIAL SCIENCES
AARHUS UNIVERSITET

HOPE

1 HOPE-projektet giver en løbende monitorering af corona-epidemien set med befolkningens øjne

1.1 Baggrund for undersøgelsen

Grundkernen i at håndtere en epidemi er, at befolkningen skal ændre adfærd på centrale områder i deres professionelle og private liv, og de skal gøre det hurtigt. Det er de raskes adfærd i dag, der skaber næste uges smitteudvikling. Er alle grupper i samfundet tilstrækkeligt opmærksomme, føler de sig tilstrækkeligt klædt på, og følger de rent faktisk myndighedernes råd? Disse spørgsmål er afgørende for at stoppe epidemien. I et demokrati kræver det troværdigt politisk lederskab at sikre befolkningens adfærdsændringer. Vi måler derfor også løbende befolkningens bekymringer og deres opbakning til den førte politik. Det er en klassisk samfundsfaglig problemstilling at beskrive og forudsige adfærdsændringer. Vores undersøgelser følger udviklinger i danskernes reaktioner på corona-epidemien på baggrund af vores erfaringer med samfundsvidenskabelig forskning og metode. Det kvantitative datagrundlag for rapporten er indsamlet af hhv. Epinion og Kantar Gallup. Derudover indeholder rapporten data fra en etnografisk dataindsamling, som bidrager til at nuancere forståelsen af de kvantitative data. Dataindsamlingerne udføres som del af HOPE-projektet (www.hope-project.dk), der er finansieret med 27 millioner kroner af Carlsbergfondet.¹

Michael Bang Petersen

Professor, PhD
Department of Political Science
Aarhus University, Denmark

Andreas Roepstorff

Professor, PhD
Interacting Minds Centre
Aarhus University, Denmark

¹ Statistisk analyse af surveydata: Marie Fly Lindholt. Indsamling og analyse af kvalitative interviews: Catrine Sundorf Kristensen og Charlotte Nørholm. De kvalitative data er blevet til gennem et eksplorativt mixed method design, hvor rapportens kvantitative data har dannet grundlag for interviews (N=10). Grundet det begrænsede antal deltagere er den kvalitative data ikke repræsentativ.

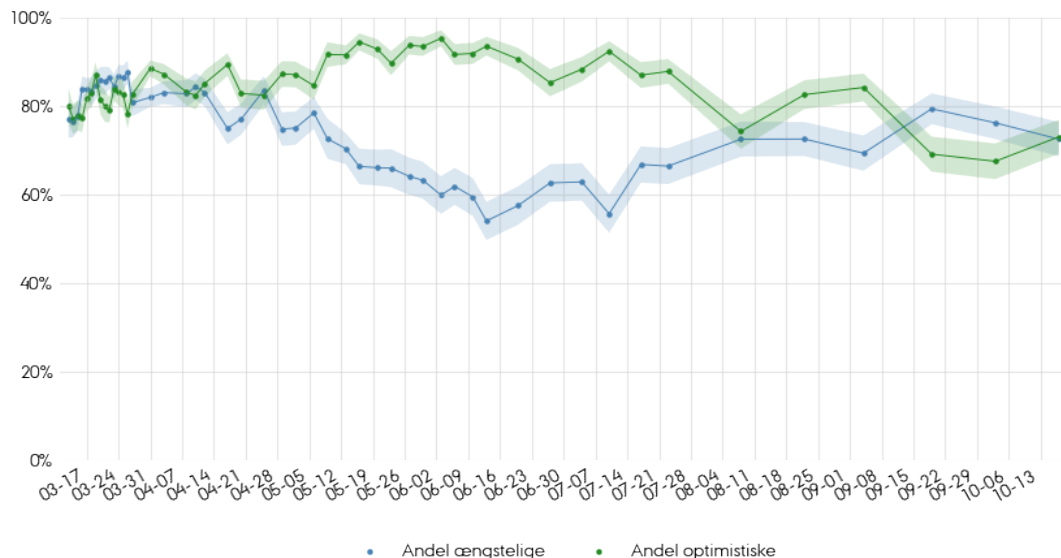
1.2 Stigende smittetal og nødvendigheden af kommunikation.

1.3 Hovedresultater fra undersøgelsen - 24. oktober 2020

- Rapporten er baseret på data til og med d. 17. oktober, og indfanger således ikke danskernes reaktion på de stigende smittetal den seneste uge og de skærpede restriktioner, som blev annonceret d. 23. oktober.
- Danskerne reagerer i høj grad følelsesmæssigt på den nuværende fase i corona-krisen. Vi observerer en stigende optimisme siden seneste måling, men optimismen er fortsat på et lavt niveau. Bekymringen har været faldende den seneste måned.
- Danskernes oplevelse af at have tilstrækkelig viden om, hvordan de som borgere skal forholde sig til corona-virussen har nået det laveste niveau for hele perioden. Ideelt ville danskernes selvvurderede handlekompetence ift. smitteforebyggelse stige, som pandemien skrider frem. Men udviklingen har således været den modsatte. Dette er ikke mindst vigtigt, da analyser under den første del af nedlukningen viste, at en klar forståelse for sundhedsrådene var den vigtigste faktor for den konkrete smitteforebyggende adfærd (<https://psyarxiv.com/uzwgf/>). Yderligere analyser fra andre dele af HOPE-projektet understreger ligeledes, at danskernes opfattelse af sundhedsrådene er i opbrud (<https://bit.ly/3iE1egL>).
- De kvalitative data omhandlende udviklingen i danskernes viden indikerer, at det lavere niveau af viden er udtryk for (1) at det i højere grad er individets ansvar at opsøge viden, (2) at det er svært at oversætte information og sundhedsråd til hverdagen, og (3) at der er usikkerhed omkring den politiske handleplan.
- Rapporten indeholder desuden en række internationale sammenligninger. Konkret viser disse, (1) at få danskere angiver, at de ikke kan overholde restriktioner ret meget længere sammenlignet med de andre lande i undersøgelsen, (2) at danskerne i høj grad finder det vigtigt at det er nemt at blive testet for at kunne håndtere de usikkerheder der er i den nuværende situation, og (3) at danskerne i markant højere grad end de øvrige landes befolkninger er positive overfor en kommende vaccine mod corona-virus.
- De kvalitative data indikerer, (1) at de danske restriktioner opfattes som overskuelige sammenlignet med andre landes restriktioner, samt at de er vigtige for at mindske smittespredningen: (2) at danskerne i høj grad finder det vigtigt at kunne blive testet, fordi danskerne oplever et stort socialt ansvar for ikke at smitte andre; og (3) at danskernes høje grad af tilslutning til en kommende vaccine i høj grad skyldes stor tiltro til sundhedsmyndighederne og en bekymring for potentielle senkomplikationer. Blandt de, der udtrykker skepsis over for en kommende vaccine, lægges der særligt vægt på en bekymring angående testgrundlaget for en nyudviklet vaccine.
- Opsummerende understreger data, at man bør skelne mellem to faktorer bag befolkningens adfærd og opfattelser: (1) Motivationen til at gøre "det rigtige" og (2) følelsen af at vide, hvad "det rigtige" er. Data viser tegn på, at den danske krisehåndtering oplever udfordringer ift. #2, men ikke ift. #1. Borgerne er med andre ord motiverede til at agere smitteforebyggende, men efterspørger klare pejlemærker at navigere efter i et genåbnet samfund. Dette kommer både til udtryk ved at danskernes viden er på det laveste under hele pandemien, men også gennem den kvalitative dataindsamling, som understreger at danskernes usikkerhed i høj grad skyldes en tvivl om, hvordan vi som borgere agerer i et genåbnet samfund. Et vigtigt fokuspunkt bør således være, hvordan man kan reducere denne usikkerhed og hjælpe borgerne med at leve med COVID-19 i et genåbnet samfund.

2 Optimismen er stigende, men er fortsat på et meget lavt niveau. Bekymringen er faldende.

2.1 Udvikling i danskernes holdning til corona-epidemien

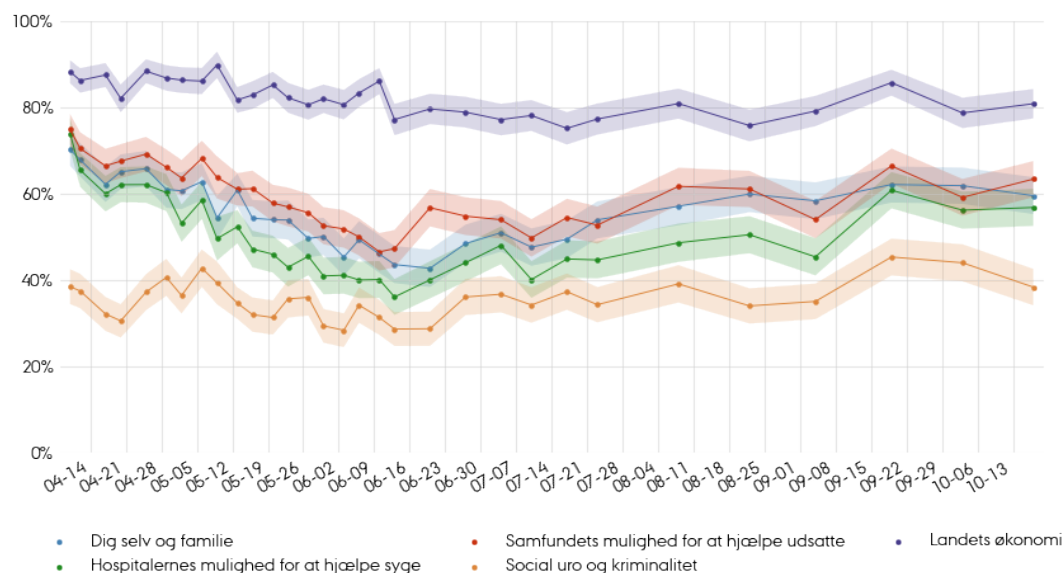
Note: N = 27.347. Det skraverede område indikerer 95% konfidensintervaller. Figuren viser udviklingen i andelen, der har svaret "I nogen grad" eller "I høj grad" til følgende spørgsmål: "I hvilken grad frygter du konsekvenserne af den nuværende situation med corona-virussen" og "2) I hvilken grad er du optimistisk i forhold til at Danmark indenfor den nærmeste fremtid kan få kontrol over corona-virussen."

2.2 Etnografisk dataindsamling om udviklingen i danskernes holdninger

- De kvalitative data omhandlende udviklingen i danskernes holdninger indikerer, at det højere niveau af ængstelighed er udtryk for (1) en erkendelse af at corona-virussen er en langvarig krise, (2) at danskerne er bekymrede for at smitte andre, og (3) en stigning i antal smittede.
 - 1) "Vi er blevet mere realistiske over, at i starten var det noget, der gik hurtigt over, og så fandt vi en vaccine, og så var det færdigt inden 2021. Det tror jeg er ved at gå op for folk, at det er den ikke (...) Vi skal nok leve med den en rum tid endnu."
 - 2) "Jeg har selv oplevet nu at blive konfronteret med folk, der ikke må få corona, eller folk, der er syge. Og der bliver man mere bekymret for, jamen, kan man lige pludselig smitte det videre til nogen, der virkelig ikke må få det og sådan? Hvorimod da vi var helt lukket ned, der var det ligesom ikke en realitet, for der var man bare sig selv. Så nu er det mere en ting, som jeg tænker over i hvert fald."
 - 3) "Den (ængsteligheden) kommer vel af tallene, tror jeg, at vi hører om højere og højere tal, og at det har stået på et lille stykke tid nu, synes jeg. Så det gør vel også, at folk de opbygger en større ængstelighed."

3 Danskernes bekymring for social uro og kriminalitet er faldet siden seneste måling, mens bekymringen for samfundets mulighed for at hjælpe de udsatte er steget. Den største bekymring er fortsat bekymringen for landets økonomi.

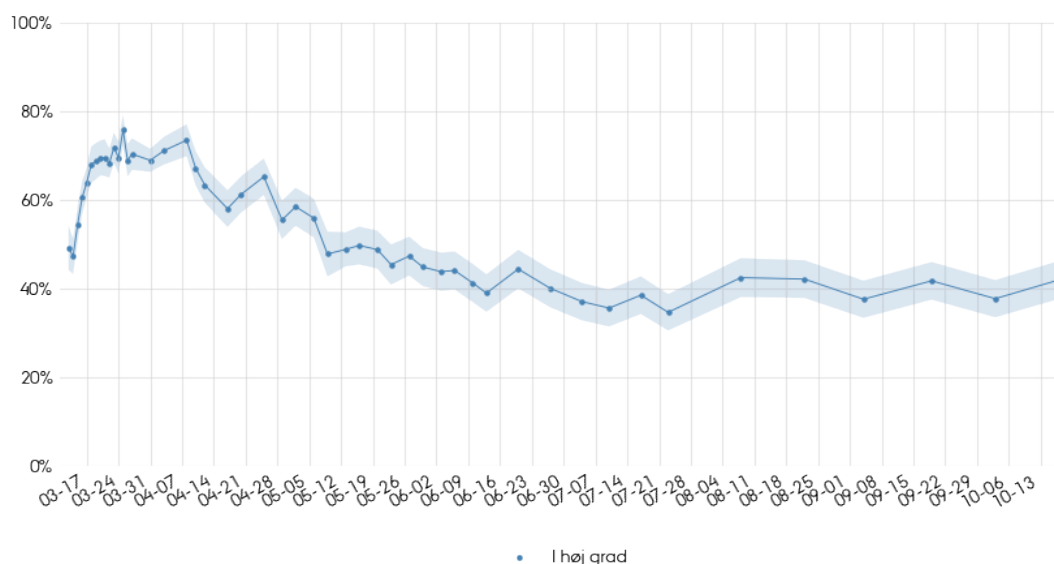
3.1 Udvikling i danskernes bekymring

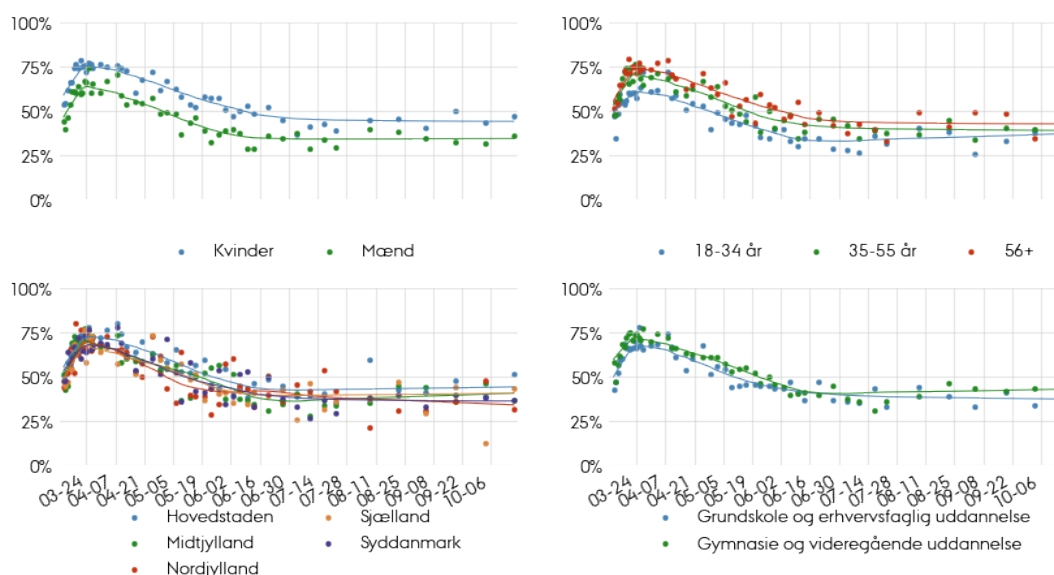
Note: N = 15.922. Det skraverede område indikerer 95% konfidensintervaller. Figuren viser udviklingen i andelen, der har svaret "I nogen grad" eller "I høj grad" til følgende spørgsmål: "I hvilken grad er du bekymret for konsekvenserne af corona-virussen... 1) for dig og din familie?, 2) for hospitalernes mulighed for at hjælpe syge?, 3) for samfundets mulighed for at hjælpe de udsatte?, 4) på social uro og kriminalitet?, 5) på landets økonomi?".

- 4 Andelen der i høj grad oplever at have ændret adfærd har de seneste måneder været nogenlunde stabil på omkring 40 procent. Denne andel har dermed været uforandret trods den forværrede smittesituation i september. Det er fortsat yngre mænd som i mindst grad oplever at have ændret adfærd.

4.1 Andel af befolkningen, der oplever høj grad af ændret adfærd

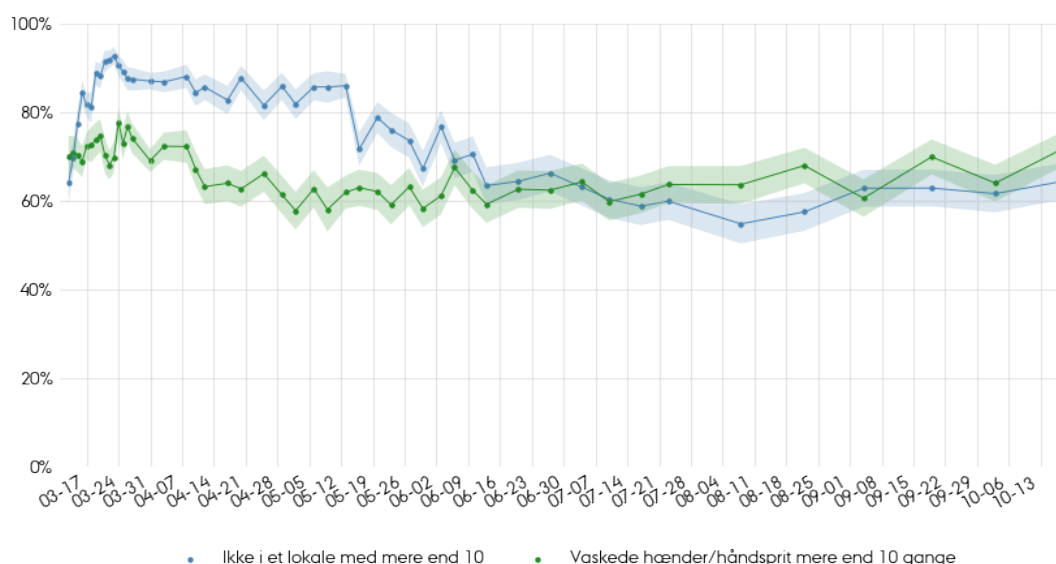
4.1.1 Udvikling i danskernes adfærd fordelt på demografiske variable

Note: N = 27.347. Det skraverede område indikerer 95% konfidensintervaller. Figurene viser udviklingen i andelen, der har svaret "I høj grad" til følgende spørgsmål: "I hvilken grad føler du, at den nuværende situation med corona-virussen har fået dig til at ændre adfærd for at undgå at sprede smitte?", opdelt på henholdsvis køn, alder, region og uddannelse.

- 5 Andelen der undgår lokaler med mere end 10 personer har været stabil den seneste måned - dog på et markant lavere niveau end under nedlukningen i foråret. Danskernes håndhygiejne er fortsat høj. Omkring 70 procent af danskerne rapporterer, at de vasker hænder eller bruger håndsprit mere end 10 gange i løbet af en dag.**

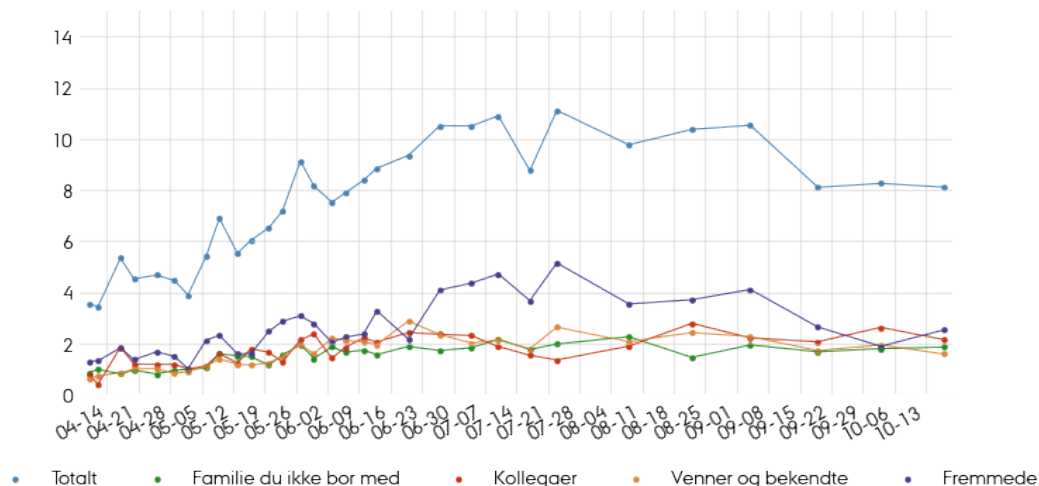
5.1 Udvikling i danskernes selvrapporterede smitteforebyggende adfærd

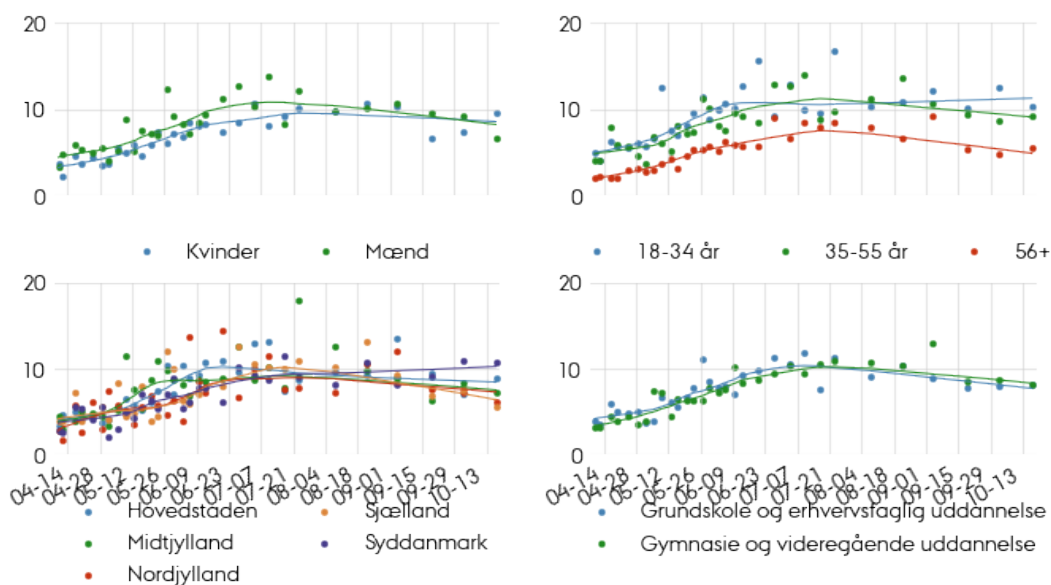
Note: N = 27.312. Det skraverede område indikerer 95% konfidensintervaller. Figuren viser udviklingen i andelen, der har svaret henholdsvis 1) "Nej" og 2) "+10" til følgende spørgsmål: 1) "Var du i et lokale med mere end 10 mennesker i går?" og 2) "Hvor mange gange vil du anslå, at du vaskede hænder eller brugte håndsprit i går?".

6 Antallet af kontakter har været stabilt på omkring 8 kontakter de seneste uger.

6.1 Udvikling i danskernes kontaktadfærd

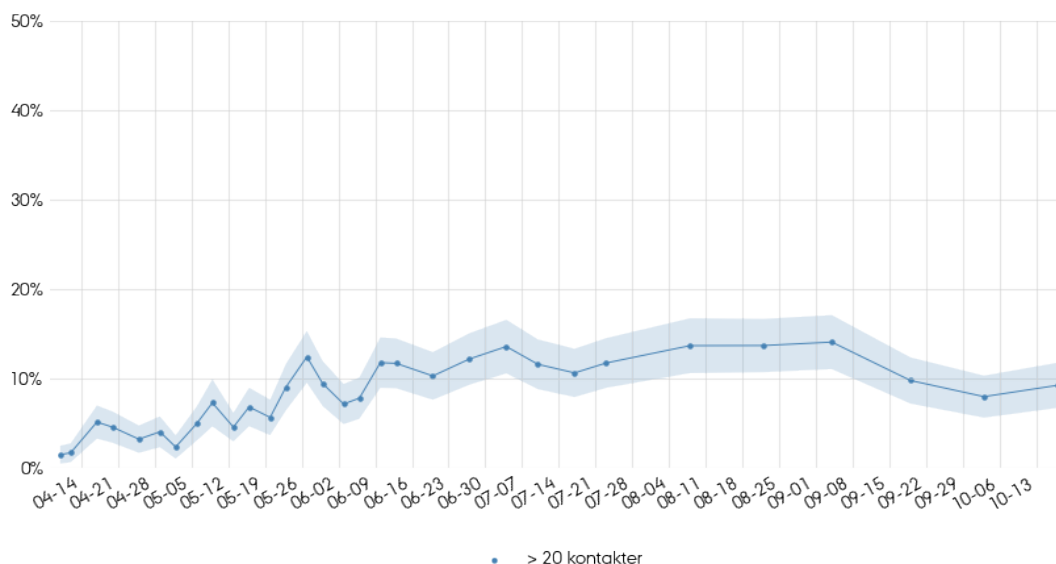
6.1.1 Udvikling i danskernes kontaktadfærd fordelt på demografiske variable

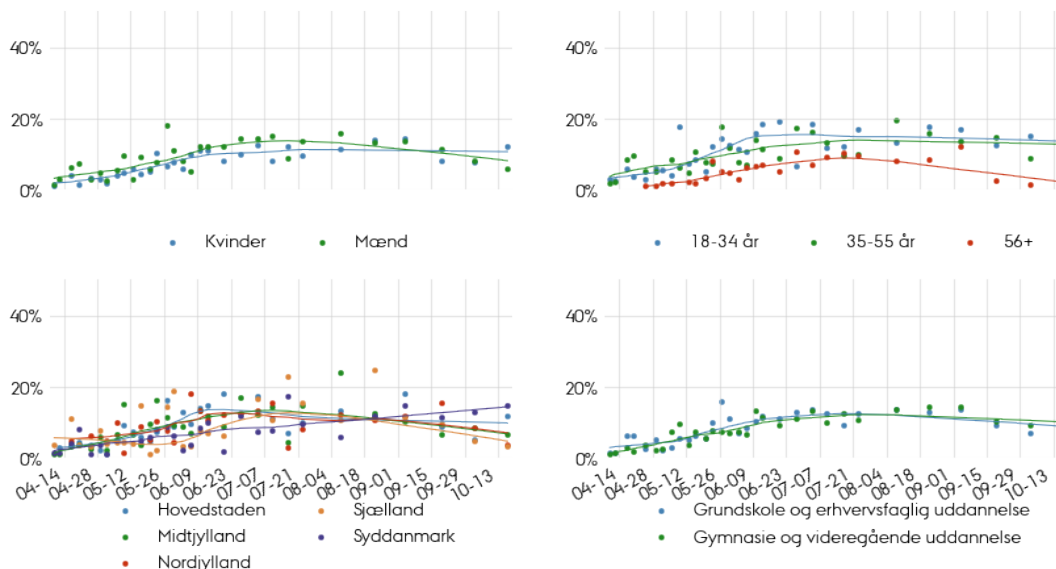
Note: N = 15.850. Figuren viser udviklingen i det gennemsnitlige antal kontakter for henholdsvis 1) Øvrig familie, som du ikke bor sammen med, 2) Kollegaer, 3) Venner og bekendte (dvs. folk du kender navnet på), og 4) Fremmede (dvs. folk som du ikke kendte i forvejen), opdelt på henholdsvis køn, alder, region og uddannelse. Kontakter forstås her som personer, man har været tættere på end 2 meter i mindst 2 minutter.

7 Andelen af danskerne, som har mange kontakter (dvs. mere end 20) på et enkelt døgn har stabiliseret sig på 8-10 procent. Dette indikerer, at danskerne i højere grad end tidligere undgår potentielle superspredningsbegivenheder.

7.1 Andelen af potentielle superspredere

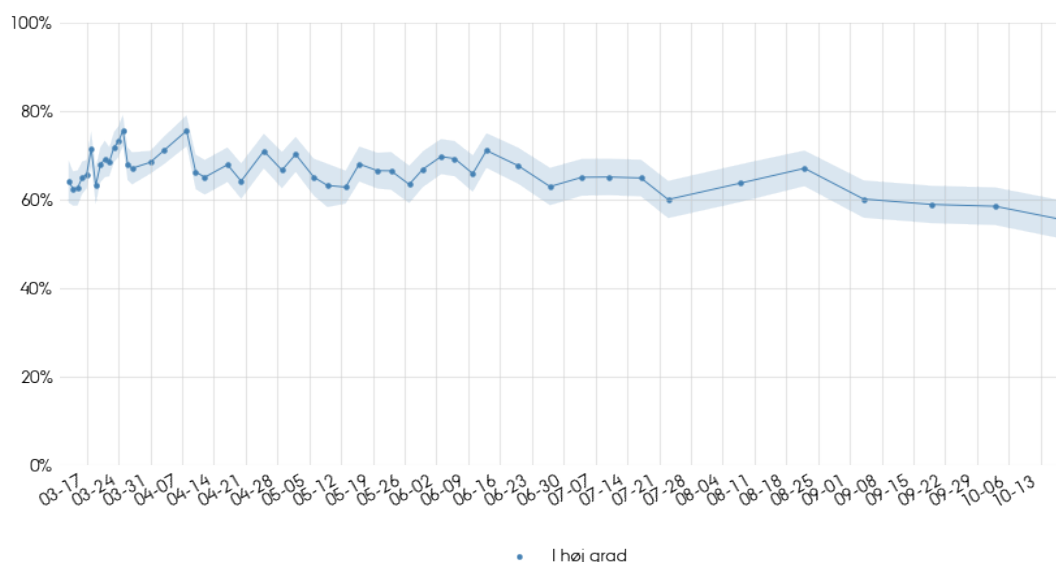
7.1.1 Udvikling i antal med mere end 20 kontakter fordelt på demografiske variable

Note: N = 15.850. Det skraverede område indikerer 95% konfidensintervaller. Figuren viser udviklingen i andelen, der har haft mere end 20 kontakter det seneste døgn, opdelt på henholdsvis køn, alder, region og uddannelse. Kontakter forstås her som personer, man har været tættere på end 2 meter i mindst 2 minutter.

8 Forskning i epidemier viser, at følelsen af at have tilstrækkelig viden er vigtig for borgernes efterlevelse af sundhedsmyndighedernes råd. Andelen af danskerne som føler, at de har den fornødne viden, har nået det laveste niveau for hele perioden.

8.1 Andel af befolkningen, der i høj grad føler, at de har tilstrækkelig viden om, hvordan de som borgere skal forholde sig corona-virussen

Note: N = 27.347. Det skraverede område indikerer 95% konfidensintervaller. Figuren viser udviklingen i andelen, der har svaret "I høj grad" til følgende spørgsmål: "I hvilken grad føler du, at du har tilstrækkelig viden om, hvordan du som borger bør forholde dig til corona-virussen?"

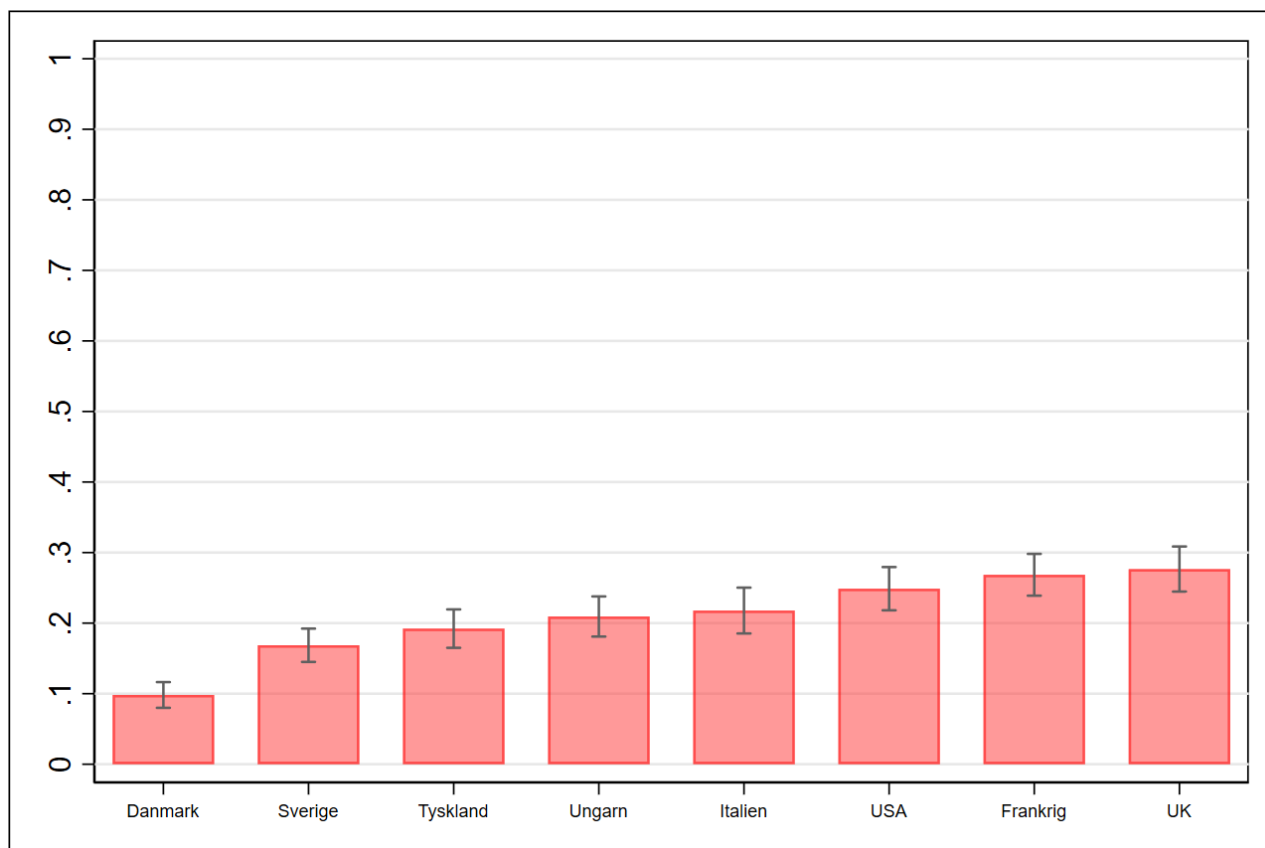
8.2 Etnografisk dataindsamling om udviklingen i danskernes viden

- De kvalitative data omhandlende udviklingen i danskernes viden indikerer, at det lavere niveau af viden er udtryk for (1) at det i højere grad er individets ansvar at opsøge viden, (2) at det er svært at oversætte information og sundhedsråd til hverdagen, og (3) at der er usikkerhed omkring den politiske handleplan.

- 1) "Jeg tror faktisk, at den ligger på individplan lige nu. Fordi der bliver jo gjort rigtig, rigtig, rigtig meget, både sådan offentligt og med kampagner i radioen. Altså vi bliver jo bombarderet med det. Så det handler jo også om som individ, hvordan du vil tackle det her. Og det er dér, jeg tænker, vi er i høj grad lige nu. At det faktisk er individplanet."
- 2) "Jeg tror i starten, der havde vi virkelig lyttelapperne ude, hvor jeg tror rigtig meget, det går lidt hen over hovedet på folk nu. Så selvom det er rigtig, rigtig vigtigt, så tror jeg også, nogen de glemmer det rigtig hurtigt. Og det er jo også dér, vi har et kæmpe problem i det, ikke? Så der er helt sikkert noget med informationer og det her med ligesom at tage det i hånden og ligesom bruge det hver dag, for at vi ligesom kan forsøge at gøre en forskel."
- 3) "Det kunne være rart at have en eller anden langsigtet plan. Sådan at man ikke skal skifte hver uge. Sådan: 'Okay, vi gør det her i to måneder' eller et eller andet. Altså indtil sommer eller sådan noget."

- 9 Danmark er det land i undersøgelsen, hvor færrest mener, at de ikke kan blive ved med at overholde restriktionerne. Konkret angiver kun 10 procent af danskerne, at de ikke kan blive ved med at overholde restriktionerne mod corona-virus ret meget længere.

9.1 Andel der ikke kan blive ved med at overholde restriktionerne opdelt på lande

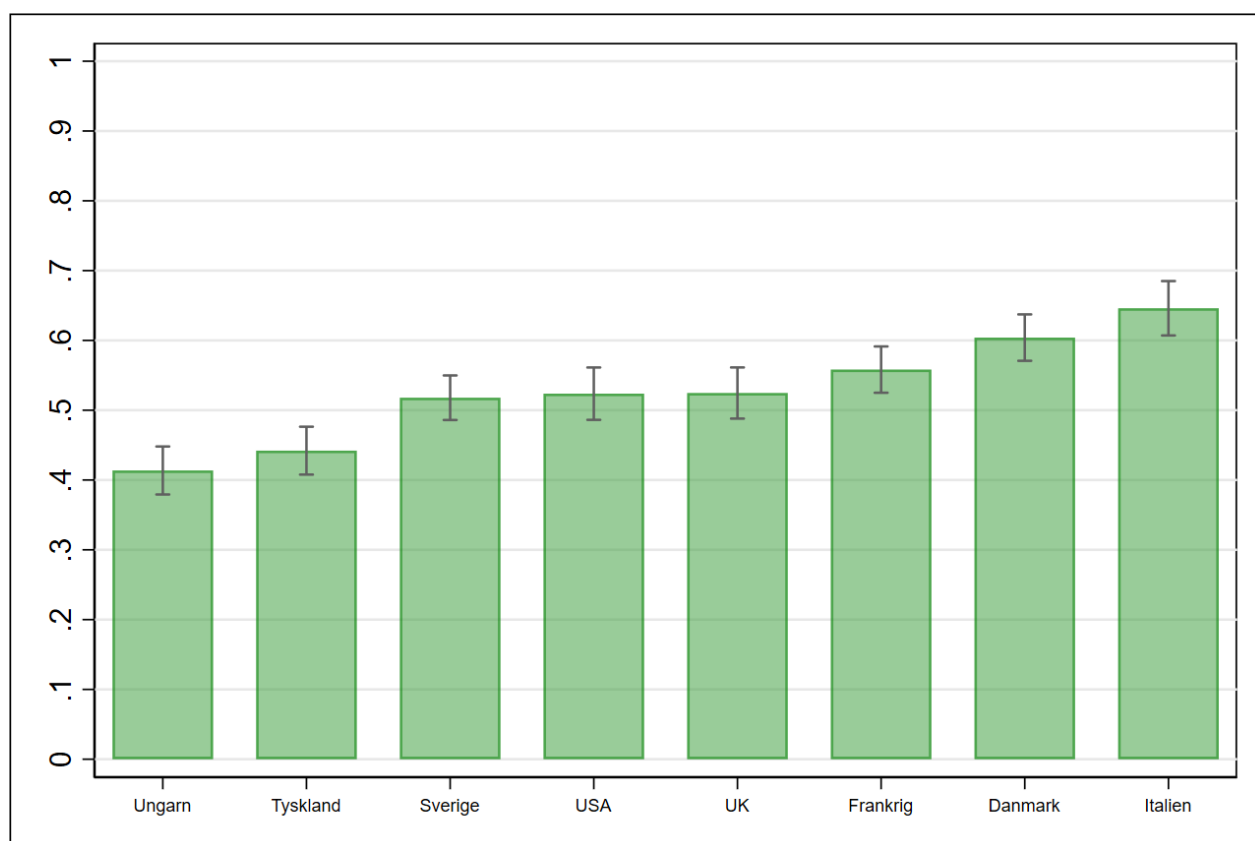
Note: N = 8.680. De lodrette streger på søjlerne indikerer 95% konfidensintervaller. Figuren viser andelen, der har svaret "Helt enig" eller "Delvis enig" til følgende spørgsmål: "Jeg tror ikke, at jeg kan blive ved med at overholde restriktionerne mod corona-virus ret meget længere". Figuren er baseret på data for perioden 13/9-17/10.

9.2 Etnografisk dataindsamling om danskernes oplevelse af, hvorvidt de kan blive ved med at overholde restriktionerne

- De kvalitative data indikerer, at danskernes tilslutning til at overholde restriktionerne er udtryk for, (1) at de danske restriktioner er overskuelige i sammenligning med andre landes, og (2) at danskerne er villige til at efterleve restriktioner, fordi de mener, at det er nødvendigt for at mindske corona.
 - 1) "Altså jeg synes, at de krav, der er i Danmark, er sådan ret overskuelige at tilpasse sig. Måske især i forhold til nogle af de andre lande, hvor der er de krav om mundbind alle steder. Altså der går det mere ind og påvirker hverdagen. Også fordi, jeg kommer ikke til så mange arrangementer, hvor der er plus halvtreds personer, så jeg tænker egentlig, at det er noget, man sagtens kan tilpasse sig efter."
 - 2) "Jeg tænker også, det handler om sådan at overveje, hvad alternativet er. Og der synes jeg, at det er mere værd ikke at mødes mere end halvtreds eller gå i byen og sådan noget. Så vil jeg hellere, at der bliver sat en stopper for corona end at tage i byen."

10 Danmark er et af de lande i undersøgelsen, hvor flest svarer, at det er vigtigt for dem at det er nemt at blive testet. Konkret svarer 60 procent af danskerne, at det er vigtigt for dem, at de nemt kan blive testet for corona-virus for at håndtere de usikkerheder der er i den nuværende situation.

10.1 Andel der mener, at det er vigtigt for dem, at de nemt kan blive testet opdelt på lande

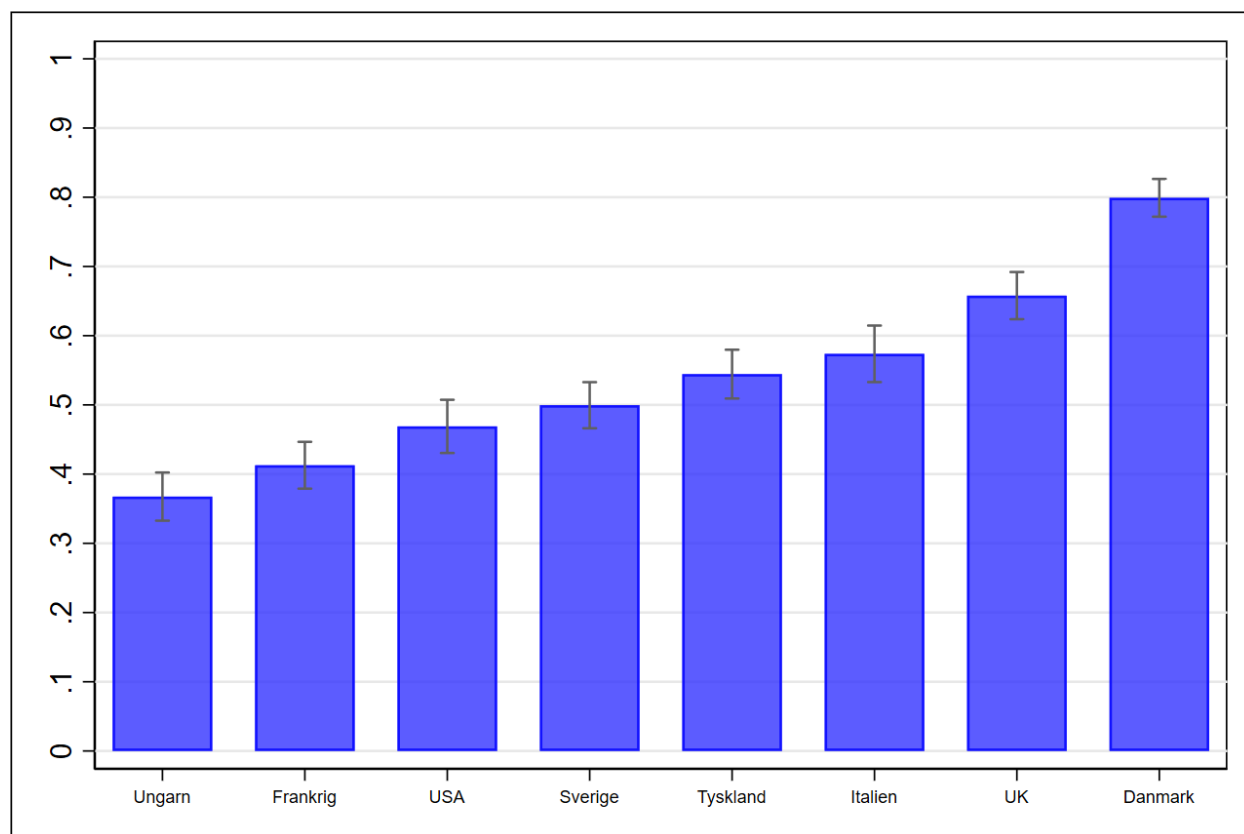
Note: N = 8.680. De lodrette streger på søjlerne indikerer 95% konfidensintervaller. Figuren viser andelen, der har svaret "Helt enig" eller "Delvis enig" til følgende spørgsmål: "Det er vigtigt for mig, at jeg let kan blive testet for, om jeg er smittet med corona-virus for, at jeg kan håndtere alle de usikkerheder, der er skabt i den nuværende situation med corona-virus". Figuren er baseret på data for perioden 13/9-17/10.

10.2 Etnografisk dataindsamling om danskernes holdning til vigtigheden af at kunne blive testet

- De kvalitative data indikerer, at behovet for adgang til test er udtryk for (1) et socialt ansvar for ikke at smitte andre mennesker og (2) en usikkerhed omkring symptomer på corona og influenza-sygdomme. De kvalitative data viser imidlertid også, (3) at risikoen for karantæne afholder enkelte danskere fra at opsøge test.
 - 1) "Det er også mere i forhold til sådan det der med, at man føler et ansvar for, hvis man skal omgive sig med mennesker eller nogen, der er i særlig risikogruppe eller et eller andet. At så er man nødt til at være på den sikre side. Så jeg holder mig ikke tilbage."
 - 2) "Jeg synes, at det er helt vildt svært, når man vågner op en morgen og lige føler en lille snue eller sådan noget og finde ud af, hvad gør man egentlig? (...) Så på den måde synes jeg faktisk, at det er ret vigtigt, fordi jeg synes, at den er svær at forholde sig til, når man mærker en lille smule sygdom. Hvad gør jeg så? Og dér synes jeg, at det er vigtigt at have muligheden for at kunne blive testet."
 - 3) "Jeg har følt mig lidt dårlig i en periode. Så tænkte jeg: 'Er det corona?' og tjekkede. Men det er jo nogle diffuse symptomer. Hvis man ikke har de kraftige symptomer, så kan man ikke rigtig finde ud af det. Så kan man gå ud og blive testet, men så skal man jo i karantæne i lang tid, så det gider man jo ikke, når det sandsynligvis ikke er det."

- 11 Danmark er det land i undersøgelsen, hvor klart flest er positive over for at tage imod en kommende vaccine. Konkret angiver 50 procent af danskerne, at de er helt sikre på at de vil tage imod en godkendt vaccine, hvis sundhedsmyndighederne anbefaler det. 30 procent af danskerne er delvist enige heri.**

11.1 Andel der vil tage imod en kommende vaccine opdelt på lande

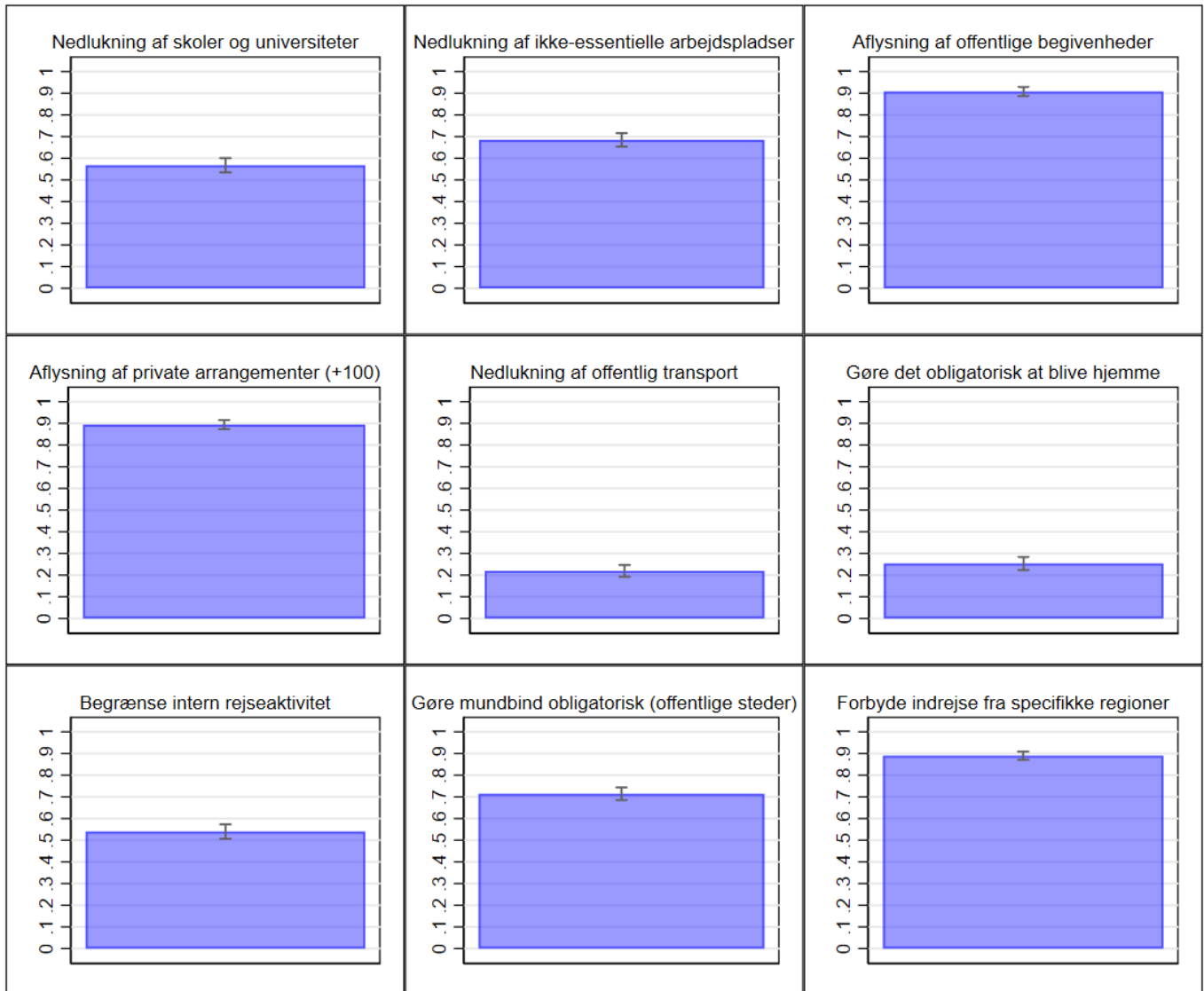
Note: N = 8.192. De lodrette streger på søjlerne indikerer 95% konfidensintervaller. Figuren viser andelen, der har svaret "Helt enig" eller "Delvis enig" til følgende spørgsmål: "Jeg vil følge sundhedsmyndighedernes råd, hvis de anbefaler folk som mig at få en godkendt vaccine mod corona-virus". Figuren er baseret på data for perioden 13/9-17/10.

11.2 Etnografisk dataindsamling om danskernes holdning til en kommende vaccine

- De kvalitative data indikerer, at danskernes høje tilslutning til en kommende vaccine er udtryk for (1) en stor tiltro til de danske sundhedsmyndigheder, og (2) en bekymring for potentielle senkomplikationer ved corona. De, som udtrykker bekymring eller skepsis overfor en kommende vaccine, lægger særligt vægt på (3) usikkerhed omkring testgrundlaget for en kommende vaccine.
 - 1) "Jeg tror, at hvis sundhedsmyndighederne anbefalede det, så tror jeg også, at jeg ville blive vaccineret. (...) Der har jeg det sådan, at jeg generelt forsøger at stole på sundhedsmyndighederne. Så hvis det var en anbefaling fra dem af, så vil jeg nok følge den."
 - 2) "Er jeg en, der vil blive ramt og få nogle senkomplikationer af det? (...) Covid-19 kender jeg ikke, så hvis jeg fik tilbudt det, så ville jeg sige ja. Det ville jeg (...) Jeg ved ikke, hvad min krop ligesom har i vente, hvis jeg nu skulle få Covid. Det kan sagtens være, at det ville gå i sig selv, og jeg slet ikke ville kunne mærke så meget, men jeg har hørt nogle ret trølse og egentligt voldsomme komplikationer efter det (...) Altså det er jo et sundt tilvalg. Så det er mit umiddelbare svar i hvert fald."
 - 3) "Jeg vil jo selvfølgelig gerne være med til at skabe en flokimmunitet overfor corona, så vi kan få den nedkæmpet, men jeg har sgu heller ikke lyst til at være forsøgsrotte, for at sige det ligeud (...) Det er jo ikke fordi det er fuldstændig nyt og banebrydende nyt inden for virus, eller vira, men der er alligevel en lille del af mig, der er sådan lidt: 'Ej, prøv lige at teste på ham derovre først, og så kan jeg se om han overlever eller ej'. Altså, for at sige det lige ud."

12 Danskerne støtter aflysning af offentlige begivenheder, aflysning af private arrangementer med mere end 100 deltagere samt at forbyde indrejse for udlændinge fra specifikke regioner. Desuden er der moderat opbakning til nedlukning af alle ikke-essentielle arbejdspladser og at gøre det obligatorisk at bære mundbind på offentlige steder.

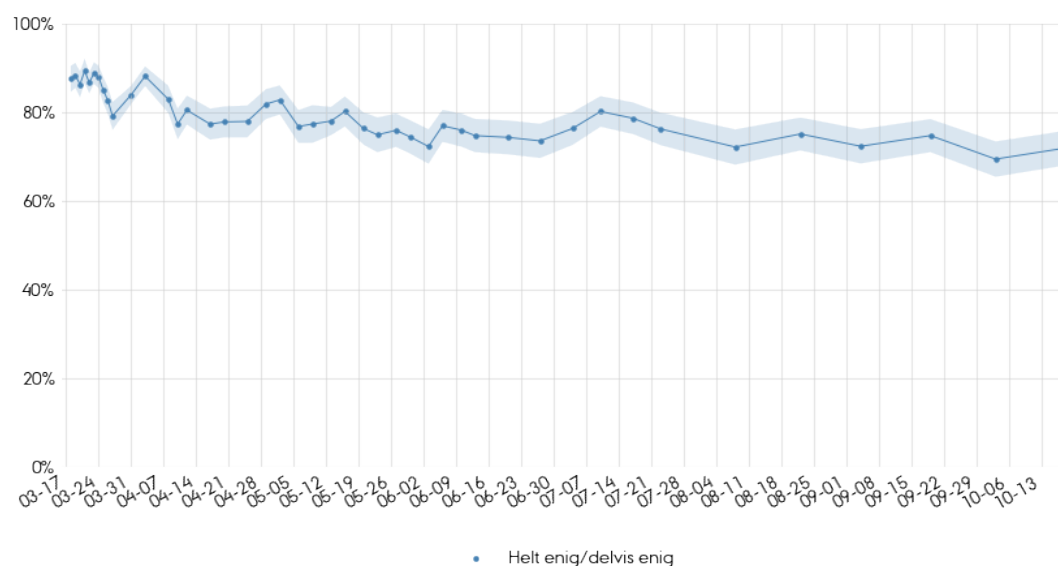
12.1 Andel der støtter op om de respektive tiltag for at stoppe smittespredningen.

Note: N = 1.540. De lodrette streger indikerer 95% konfidensintervaller. Figuren viser andelen, der har svaret "Støtter op" til følgende spørgsmål: "Som du måske ved, så har mange lande indført forskellige tiltag for at stoppe spredningen af COVID-19 epidemien. Vi vil gerne vide om du støtter eller er imod de følgende tiltag i dit land: 1) nedlukning af skoler og universiteter, 2) nedlukning (eller tvungen hjemmearbejde) af alle ikke-essentielle arbejdspladser (eks. supermarkeder og lægehuse), 3) aflysning af offentlige begivenheder, 4) aflysning af private arrangementer med over 100 deltagere, 5) nedlukning af offentlig transport, 6) gøre det obligatorisk for folk at blive hjemme (kun at måtte forlade huset med særlige undtagelser), 7) begrænse den interne rejseaktivitet mellem byer/regioner, 8) gøre det obligatorisk for folk at bære mundbind på offentlige steder, 9) forbyde indrejse for udlændinge fra specifikke regioner". Figuren er baseret på data for perioden 13/9-17/10.

13 Gennem hele perioden har opbakningen til den førte politik for at håndtere corona-virussen både været høj og svagt faldende.

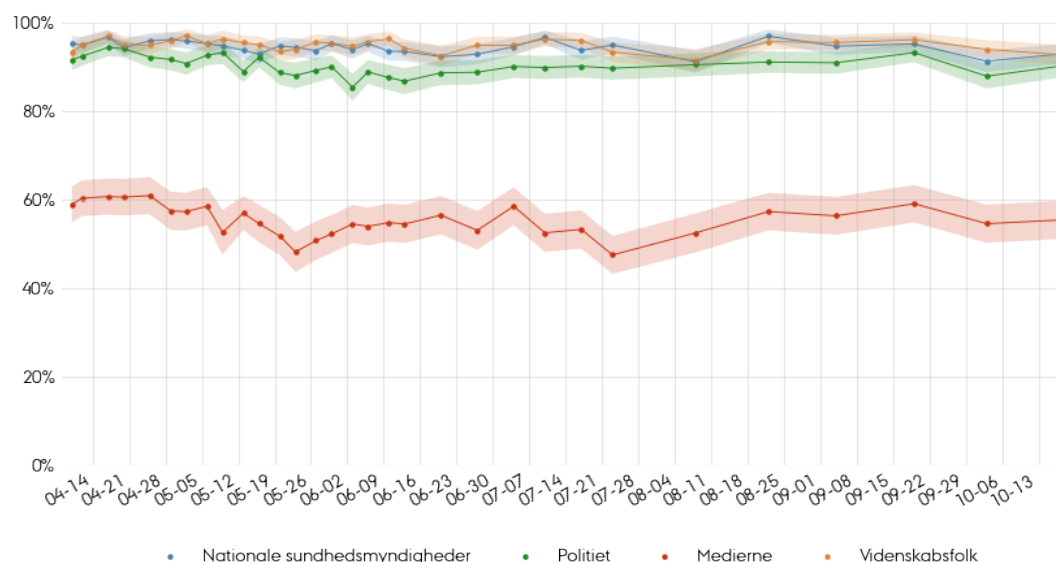
13.1 Udvikling i andelen, der mener, at regeringen har ført den nødvendige politik for at håndtere corona-virussen

Note: N = 24.282. Det skraverede område indikerer 95% konfidensintervaller. Figuren viser udviklingen i andelen, der har svaret "Helt enig" eller "Delvis enig" til følgende spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Regeringen har ført den nødvendige politik for at håndtere corona-virussen."

14 Danskerne har haft et konstant højt niveau af tillid til både de nationale myndigheder, politiet og videnskabsfolk. Der er et markant lavere niveau af tillid til medierne.

14.1 Udvikling i danskernes tillid til autoriteter og organisationer

Note: N = 15.922. Det skraverede område indikerer 95% konfidensintervaller. Figuren viser udviklingen i andelen, der har svaret "I nogen grad" eller "I høj grad" til følgende spørgsmål: "Hvor meget stoler du på de følgende institutioner, når det kommer til corona-krisen? 1) De nationale sundhedsmyndigheder, 2) Politiet, 3) Medierne, 4) Videnskabsfolk."